

Zestiende Rijnministersconferentie

Communiqué

13 februari 2020, Amsterdam

De Rijn en zijn stroomgebied: duurzaam beheerd en klimaatbestendig

De bevoegde Ministers voor de bescherming van de Rijn en de vertegenwoordiger van de Europese Commissie namens de EU zijn op 13 februari 2020 bijeengekomen in Amsterdam om de balans op te maken van de tot dusver gerealiseerde samenwerking voor de bescherming van de Rijn, zijn zijrivieren en het gehele stroomgebied en om de koers uit te zetten voor de toekomstige samenwerking.

Aan de conferentie hebben deelgenomen:

Voor Duitsland mevrouw Svenja SCHULZE, minister van Milieu, Natuurbescherming en Nucleaire Veiligheid;

Voor Frankrijk mevrouw Simone SAILLANT, vicedirecteur Water en Biodiversiteit, plaatsvervangend voor mevrouw Elisabeth BORNE, minister van Ecologische en Solidaire Transitie;

Voor Liechtenstein mevrouw Dominique HASLER, minister van Binnenlandse Zaken, Onderwijs en Milieu;

Voor Luxemburg mevrouw Carole DIESCHBOURG, minister van Milieu, Klimaat en Duurzame Ontwikkeling;

Voor Nederland mevrouw Cora VAN NIEUWENHUIZEN WIJBENGA, minister van Infrastructuur en Waterstaat;

Voor Oostenrijk de heer Günter LIEBEL, afdelingshoofd Milieu en Waterbeheer, plaatsvervangend voor mevrouw Elisabeth KÖSTINGER, minister van Landbouw, Regio's en Toerisme;

Voor Zwitserland mevrouw Franziska SCHWARZ, vicedirecteur van de Milieudienst, plaatsvervangend voor mevrouw Simonetta SOMMARUGA, secretaris-generaal van het Zwitserse ministerie van Milieu, Verkeer, Energie en Communicatie;

Voor Wallonië mevrouw Anne TRENTELS, gekwalificeerd attaché, plaatsvervangend voor mevrouw Céline TELLIER, minister van Milieu, Natuur, Bos, Rurale Renovatie en Dierenwelzijn;

Voor de Europese Unie de heer Daniel CALLEJA CRESPO, directeur-generaal Milieu, plaatsvervangend voor de heer Virginijus SINKEVIČIUS, commissaris van Milieu, Oceanen en Visserij;

Voor de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn mevrouw Veronica MANFREDI, voorzitter van de commissie.

Als waarnemers

Vertegenwoordigers van intergouvernementele organisaties en niet-gouvernementele organisaties

Preambule

1. De huidige ministerconferentie sluit met nieuwe, richtinggevende besluiten aan bij de vijftiende Rijnministersconferentie van 2013 in Bazel.
2. De verdragspartijen van de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn (ICBR) kunnen terugblikken op bijna zeventig jaar organisch gegroeide, vertrouwensvolle en vruchtbare samenwerking voor de bescherming van de Rijn. Het Coördineringscomité Rijn, dat is opgericht om EU-waterrichtlijnen te implementeren, vormt daarenboven sinds meer dan twintig jaar het kader voor voorspoedige coöperatie tussen de ICBR-verdragspartijen en alle landen in het Rijnstroomgebied. De tot dusver behaalde successen zijn in september 2013 in Wenen bekroond met de eerste European Riverprize en in 2014 in Canberra met de International Thiess Riverprize.
3. Het in 2001 vastgestelde programma Rijn 2020 eindigt in 2020. De ICBR heeft de balans opgemaakt van de bereikte en nog niet helemaal gehaalde doelstellingen.
4. De succesvolle en solidaire samenwerking in het Rijnstroomgebied zal de komende twintig jaar middels een nieuw programma Rijn 2040 met ambitieuze doelen worden voortgezet.
5. Tegen de achtergrond van mondiale milieuproblemen liggen er belangrijke uitdagingen in het vooruitzicht met onder meer de steeds duidelijkere effecten van klimaatverandering op de wateren en hun gebruiksfuncties. Dit geldt in het bijzonder in het licht van de SDG's van Agenda 2030 van de Verenigde Naties en vergelijkbare internationale inspanningen, zoals bijvoorbeeld de European Green Deal. Met deze effecten moet in de toekomst meer rekening worden gehouden in het waterbeheer, op basis van de afgestemde werkwijzen binnen de ICBR en met inachtneming van de meest recente inzichten. Het nieuwe programma Rijn 2040 heeft als doel de Rijn en zijn stroomgebied duurzaam te beheren en klimaatbestendig te ontwikkelen.
6. Het nieuwe programma Rijn 2040 houdt ook rekening met beleidsafspraken en doelstellingen op het niveau van de Europese Unie en de landen in het stroomgebied. Het programma wordt regelmatig getoetst en - waar nodig - verder ontwikkeld en/of aangescherpt.
7. Het programma draagt tevens bij aan de realisatie van meerdere Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (Sustainable Development Goals, SDG's) van Agenda 2030 van de Verenigde Naties, in het bijzonder SDG 6, te weten "Verzeker toegang en duurzaam beheer van water en sanitatie voor iedereen".

Samenwerking in de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn

8. **De Ministers en de vertegenwoordiger van de Europese Commissie namens de EU stellen vast dat**
  - a. het principe van solidariteit tussen de landen, deelstaten en regio's een belangrijke basis vormt voor de goede en vertrouwensvolle samenwerking;
  - b. de ICBR nieuwe thema's op een innovatieve manier aanpakt en zo de bescherming van het water en de ecosystemen niet alleen in het Rijnstroomgebied, maar in heel Europa bevordert;

- c. de ICBR in Europa en daarbuiten in veel opzichten een voorbeeldfunctie heeft voor de grensoverschrijdende samenwerking en voor andere internationale stroomgebieden.

Balans "Rijn 2020"

De balans van Rijn 2020 laat zien welke doelstellingen bereikt zijn, waar de toekomstige uitdagingen liggen en waar nog meer inspanningen nodig zijn.

9. De Ministers en de vertegenwoordiger van de Europese Commissie namens de EU constateren met tevredenheid de dankzij het programma Rijn 2020 gemaakte vorderingen.

10. Ze constateren in het bijzonder met tevredenheid dat

- a. er sinds de laatste Rijnministersconferentie in 2013 belangrijke vorderingen zijn gemaakt op het gebied van het herstel van de ecologische passeerbaarheid van de Rijn en zijn stroomgebied met
  - het op een kier zetten van de Haringvlietsluizen aan de monding van de Rijn in 2018;
  - de ingebruikneming van twee nieuwe, grote vispassages aan de Duits-Franse Bovenrijn (in 2016 in Straatsburg en in 2019 in Gerstheim) en verbeteringen aan eerder gebouwde vispassages;
  - de uitwerking van twee technisch en visecologisch haalbare oplossingen voor het herstel van de vispasseerbaarheid aan de stuw van Vogelgrün, en oplossingsrichtingen voor vispassages in Rhinau en Marckolsheim, opdat vissen de oude loop van de Rijn en Bazel kunnen bereiken;
  - de ingebruikneming van een nieuwe vispassage en een vislift in Eglisau-Glattfelden aan de Hoogrijn in 2017;
  - de aanpassing van 120 andere migratiebarrières in programmawateren van het Masterplan trekvis Rijn (daarmee komt het totaal sinds 2000 op bijna 600), zodat ruim 28% van de waardevolle, potentiële zalmhabitats in het Rijnstroomgebied weer bereikbaar is. Daardoor kunnen ook andere planten- en diersoorten zich weer verspreiden. De biodiversiteit wordt daarmee als geheel vergoot.
- b. er sinds 2000 belangrijke vorderingen zijn gemaakt bij het herstel van het biotoopnetwerk aan de Rijn dankzij:
  - het herstel van 140 km² uiterwaard aan de Rijn;
  - de vergroting van de structuurrijkdom in de oeverzone over bijna 230 km;
  - Het opnieuw aantakken van bijna 160 strangen en nevenwateren aan de dynamiek van de Rijn;
- c. er sinds 2000 veelvuldig successen zijn geboekt op het gebied van de waterkwaliteit, in het bijzonder bij de verdere reductie van stikstof, fosfor en zware metalen dankzij nieuwe, geoptimaliseerde en gemoderniseerde riool- en afvalwaterzuiveringsinstallaties;
- d. de overstromingsrisico's tot 2020 met 25% konden worden verminderd ten opzichte van 1995, met name dankzij hoogwaterretentiemaatregelen.

11. **De Ministers en de vertegenwoordiger van de Europese Commissie namens de EU stellen vast** dat
- a. het doel van het programma, dat meermaals op het niveau van de Rijnministers is besloten, namelijk dat zalmen voor 2020 terugkeren naar de oude loop van de Rijn en Bazel, nog niet is bereikt;
  - b. de in de balans vermelde voortgang op het gebied van het herstel van de passeerbaarheid van de Rijn voor trekvisserij tot in de bovenloop en zijn zijrivieren, vooral de Moezel als internationale zijrivier, niet voldoende is. Niet alleen de hoofdstroom van de Rijn is stroomopwaarts van Gerstheim tot Bazel niet ecologisch passeerbaar voor trekvisserij, ook zijrivieren, zoals bijvoorbeeld de Moezel bovenstrooms van de stuw van Koblenz tot de monding van de Sauer, zijn niet passeerbaar;
  - c. daardoor andere, in het belang van de solidariteit in het Rijnstroomgebied, reeds uitgevoerde passeerbaarheidsmaatregelen stroomaf- en stroomopwaarts niet hun volle effect hebben kunnen hebben;
  - d. emissies van stoffen via puntbronnen en diffuse emissieroutes, inclusief emissies van tal van microverontreinigingen zoals geneesmiddelen en gewasbeschermingsmiddelen, nog steeds een probleem vormen voor de waterkwaliteit en dat er maatregelen moeten worden genomen, in het bijzonder in de strijd tegen diffuse emissieroutes;
  - e. verdere maatregelen voor de reductie van het overstromingsrisico en voor de retentie van hoogwater en een sterkere koppeling van deze maatregelen met het ecologisch herstel van wateren nodig zijn;
  - f. er in de toekomst op alle werkterreinen van de ICBR meer aandacht moet worden besteed aan de steeds duidelijker wordende effecten van klimaatverandering op onder andere het afvoerregime (hoog- en laagwater) en de watertemperatuur, omdat deze effecten een negatieve invloed kunnen hebben op de waterkwaliteit en de ecosystemen, alsmede op de gebruiksfuncties van de Rijn;
  - g. de Rijn en zijn zijrivieren een bepalende rol hebben in het behoud en de verbetering van de natuur en de biodiversiteit in het stroomgebied, en de uitgevoerde of geplande maatregelen op alle werkterreinen van de ICBR eraan bijdragen om de nationale, Europese en internationale biodiversiteitsdoelstellingen te bereiken.

Programma "Rijn 2040"

12. **De Ministers en de vertegenwoordiger van de Europese Commissie namens de EU stellen het programma Rijn 2040 vast**, dat de basis vormt voor de werkzaamheden van de ICBR in de komende twintig jaar en ambitieuze, gezamenlijk te bereiken doelstellingen voor de verdere verbetering van de toestand van de Rijn en zijn stroomgebied bevat.
13. **Ze vinden het noodzakelijk dat er op de volgende gebieden maatregelen worden genomen:**
- a. De ecologische passeerbaarheid in de Rijn voor trekvisserij van de monding tot de waterval van Schaffhausen (hiertoe behoren ook de drempels in de meanders van de Rijn) en in zijn grote zijrivieren, in het bijzonder de Moezel (tot de monding van de Sauer) als internationale zijrivier, inclusief de programmawateren van het Masterplan trekvisserij Rijn, moet hersteld worden.

In het verlengde van de gedane inspanningen om de ecologische passeerbaarheid te herstellen, zal de vispassage in Rhinau in 2024 operationeel zijn. De vispassage in Marckolsheim zal in 2026 operationeel zijn. De vispassage voor het complexe gebied Vogelgrün zal zo snel mogelijk operationeel zijn, zodat trekvis van de oude loop van de Rijn en Bazel weer kunnen bereiken. Frankrijk zal van tevoren noodzakelijke technische en financiële maatregelen preciseren.

In de Hoogrijn tot de waterval van Schaffhausen en in de Zwitserse programmawateren (Aare, Reuss, Limmat) wordt de vispasseerbaarheid voor 2030 hersteld.

Voor 2030 zullen er nog 300 vismigratieknelpunten in het stroomgebied weer passeerbaar worden gemaakt. Dankzij deze maatregelen kan in totaal ongeveer 60% van de waardevolle, potentiële trekvishabitats weer worden verbonden met de Rijn.

- b. De ecologische passeerbaarheid voor trekvis in de meanders van de Duits-Franse Bovenrijn zal als volgt worden gerealiseerd:
- Meander Gerstheim, de benedenstrooms gelegen drempel (Rappenkopf) voor uiterlijk 2023,
  - Meander Rhinau, de twee benedenstrooms gelegen drempels (Salmengrien en Hausgrund) voor uiterlijk 2023; eventueel zullen deze twee drempels in het kader van het geplande, grootschaligere project voor natuurlijk herstel Rhinau Taubergießen passeerbaar worden gemaakt, in dit geval voor uiterlijk 2025,
  - In verband met andere drempels in de meanders Gerstheim en Marckolsheim zal het bilaterale overleg tussen Duitsland en Frankrijk worden voortgezet.

Het Franse programma "Rhin Vivant" (Levende Rijn) wordt uitdrukkelijk toegejuicht als aanvullend project ter vergroting van de biodiversiteit in de Duits-Franse Bovenrijn.

- c. De stroomafwaartse vismigratie bij waterkrachtcentrales in de Rijn en in zijn grote zijrivieren, inclusief de programmawateren van het Masterplan trekvis Rijn, moet in die mate worden gegarandeerd dat gezonde vispopulaties op lange termijn behouden blijven. De landen zullen de beschikbare bouwkundige of operationele maatregelen voor de reductie van de vissterfte bij de stroomafwaartse migratie beoordelen, teneinde de meest geschikte maatregelen, zowel voor kleine, middelgrote als grote waterkrachtcentrales, aan te wijzen en waar mogelijk uit te voeren. De ICBR zal voor 2024 aanbevelingen voor de visbescherming en stroomafwaartse vismigratie uitwerken. De informatie-uitwisseling over de stand van het onderzoek en de kennis wordt voortgezet.
- d. Voor de verdere ecologische verbetering en het herstel van een biotoopnetwerk aan de Rijn met zijn waterafhankelijke, dicht bij de rivier gelegen habitats worden de volgende doelen gesteld:
- Uiterwaarden met 200 km² uitbreiden;
  - 100 strangen opnieuw aantakken;
  - De structuurrijkdom aan 400 km oever vergroten.
- e. Microverontreinigingen zijn een steeds grotere uitdaging voor aquatische ecosystemen en de drinkwaterwinning. De in 2019 gepubliceerde ICBR-aanbevelingen geven zicht op de maatregelen die zouden moeten worden genomen om de emissies van microverontreinigingen uit stedelijk afvalwater,

industrie, MKB en de landbouw te reduceren. Bij deze maatregelen gaat het in de eerste plaats om maatregelen aan de bron tot uiteindelijk verbeteringen in de afvalwaterzuivering. De emissies van microverontreinigingen naar het water uit systemen voor de inzameling en behandeling van stedelijk afvalwater, landbouw, industrie en MKB moeten in 2040 in totaal met minstens 30% verminderd zijn ten opzichte van de periode 2016-2018 en consistent met een ambitie op langere termijn om de vervuiling in het gehele Rijnstroomgebied verder te verminderen. Om de emissiereductie op gezette tijden kwantitatief te kunnen controleren en eventueel het reductiedoel te verhogen, krijgt de ICBR de opdracht om voor 2021 een gemeenschappelijk beoordelingssysteem voor de reductie op deze drie gebieden te ontwikkelen.

- f. De overstromingsrisico's moeten in 2040 door een optimale combinatie van maatregelen met minstens 15% zijn teruggedrongen ten opzichte van 2020. Alle actoren nemen daarbij hun verantwoordelijkheid. De maatregelen moeten waar mogelijk verbonden zijn met natuurvriendelijke oplossingen (nature based solutions) en/of ecologisch herstel.
- g. De voortschrijdende klimaatverandering, in het bijzonder de toenemende laagwatersituaties en -perioden en de gevolgen daarvan, vormen een grote uitdaging voor het toekomstige waterbeheer en de gebruiksfuncties van de wateren in het Rijnstroomgebied. De ICBR krijgt de opdracht om haar klimaatadaptatiestrategie voor 2025 te actualiseren in coördinatie met de afzonderlijke, actuele en toekomstige nationale klimaatadaptatiestrategieën. De ICBR zal ook in de toekomstige beheerscycli van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Richtlijn over overstromingsrisico's (ROR) rekening houden met de resultaten van de actuele en de volgende klimaatadaptatiestrategie.
- h. Om beter voorbereid te zijn op perioden van laagwater worden gezamenlijke beoordelingscriteria en oplossingsrichtingen ontwikkeld. Er wordt gestreefd naar een gezamenlijke aanpak voor de omgang met de effecten van laagwatergebeurtenissen in het gehele Rijnstroomgebied.

14. **De Ministers en de vertegenwoordiger van de Europese Commissie namens de EU verklaren dat**

- a. de uitvoering van het nieuwe programma Rijn 2040 in de ICBR moet worden gecoördineerd en dat om de zes jaar of naargelang van de omstandigheden eventueel ook vaker de balans moet worden opgemaakt van de uitvoering (voor het laatst in 2039). Het programma wordt - indien nodig - aangepast;
- b. ze er uitdrukkelijk toe bereid zijn om de ICBR voor de uitvoering van het programma Rijn 2040 solidair met de nodige financiële middelen en expertise te ondersteunen.